

Maria VÂTC
(Universitatea de Vest din
Timișoara)

***Paparuda în Valea Alm jului, jud.
Caraș-Severin***

Abstract: (*Paparuda in Alm j Valley, Caraș-Severin County*). The aim of this study is to examine a few aspects related to *paparuda*, considered by specialists to appertain to the category of customs with no fixed date in the calendar year, referring to its manifestation in Alm j Valley, Caraș-Severin County. This magical practice of invocation for rain during the drought, also noun as *P p rug*, *Dodoloaie*, *M m ru*, involves disguising a person (girl, pregnant woman, man), "adorned" with green branches (usually, danewort branches), who, along with a procession singing a specific text (sometimes accompanied by a hopping dance), go from house to house on the village's streets, where she is wetted with water (an action which is a characteristic of agrarian habits). In some settlements, the practice of going to every household doesn't exist, the ritual taking place at the crossroads. To note that the entire ceremonial – the troop accompanying "paparuda", the specific game (in some corners), the wish for abundance at the end of the event, the rewarding of the performers with different gifts etc. – presents similarities with the caroling custom, and this is the reason why some specialists set the texts implicate in this custom in the category of summer carols; because they belong to traditional oral culture, they know a number of variants, fact once met also in the area above-mentioned. Nowadays, this tradition is not practiced anymore, and the ritualistic songs associated with it are only partially known, especially by old people.

Keywords: custom, traditional culture, Alm j Valley, ceremonial text, symbol

This work was co-financed by the European Social Fund through Sectoral Operational Programme for Human Resources Development 2007 – 2013, Contract Code: POSDRU/159/1.5/S/140863, European Competitive Researchers in the Field of Humanities and Socio-Economic Sciences. A Multi-regional Research Network (CCPE).

Rezumat: Lucrarea de față își propune să ia în discuție câteva aspecte privind *paparuda*, încadrat de specialiști în categoria obiceiurilor fixe din anul calendaristic, cu referire la manifestarea ei în Valea Alm jului, județul Caraș-Severin. Această practică magică de invocare a ploii pe timp de secetă, cunoscută și sub numele de *P p rug*, *Dodoloaie*, *M m ru*, presupune deghizarea unei persoane (fată, femeie înscănată, bărbat), „împodobită” cu ramuri verzi (de regulă, ramuri de boz), care, împreună cu un alai ce cântă un text specific (uneori, însoțit de un dans săltăreț), colindă din cas în cas ori pe străzile satului, unde este udată cu apă (acțiune caracteristică obiceiurilor de tip agrar). În anumite cazuri, nu există practica de a merge la fiecare gospodărie, ci ritualul avea loc la răscrucea drumurilor. De semnalat că întregul ceremonial – ceata care însoțește „paparuda”, jocul specific (în unele părți), urarea de belug din finalul manifestării, răspălătirea actanților cu diferite daruri etc. – prezintă similitudini cu obiceiul colindatului, motiv pentru care unii specialiști încadrează textele implicate în această datină în categoria *colindelor de vară*; deoarece apar în culturile tradiționale orale, ele cunosc o serie de variante, fapt întâlnit odinioară și în arealul menționat. La ora actuală, această datină nu mai este practică, iar cântecele rituale aferente ei mai sunt cunoscute doar parțial, îndeosebi de persoanele vârstnice.

Cuvinte-cheie: obicei, cultură tradițională, Valea Alm jului, text ceremonial, simbol

Această lucrare a fost cofinanțată din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013, Cod Contract: POSDRU/159/1.5/S/140863, Cercetători competitivi pe plan european în domeniul științelor umaniste și socio-economice. Rețea de cercetare multiregională (CCPE).

Așa cum au arătat cercetătorii, colindatul reprezintă „scenariul morții și renașterii divinității adorate, împreună cu timpul anual sau sezonal ce-l reprezintă, compus din texte ceremoniale (colinde), formule magice, dansuri, scenete, gesturi, recuzită rituală și sacrificii, interpretat din cas în cas, pe ulițele sau în anumite locuri din vatra și moșia satului, de o dată sacră” (Ghinoiu 1997, 48). Din această definiție, rezultă că, în virtutea sincretismului

s u, obiceiul colindatului poate fi întâlnit de-a lungul întregului an calendaristic, cuprinzând colindatul de iarnă, dar și momentele anumitor srbtori, „alături» ale vieții rurale agrare și pstoreti de peste an, precum Dragaica, Sâmbrele (Sâmbra oilor), Călușul, Paparudele, Boul înstrătat, Sânedrul etc.” (Boldureanu 2008, 76).

*Paparuda*¹ este un obicei cu dat mobil, organizat vara, în vreme secetoasă, o practică „de invocare a divinității sezoniere cu același nume pentru dezlegarea ploilor” (Ghinoiu 1997, 147), necesare asigurării unei bune recolte, altfel spus, din dorința „de a invoca protecțiunea cerului asupra recoltelor, să-și ceară le da ploii fertile și a le feri de mizerie” (Marian 1994, 328). Termenul vechi *papalug / p p lug* (cu forma de plural *papalugi / p p lugi*) desemna atât ritualul, cât și personajul central ce purta o mască verde (Cuceu, Cuceu 1988, 77).

După cum precizează unii specialiști, această practică se celebra, inițial, la o dată fixă (se presupune că era vorba despre data echinocliului de primăvară – 21 martie); ulterior, a fost aleasă a treia zi după srbtoarea Paștelui, iar, mai apoi, se practica ocazional vara, în perioadele secetoase (Ghinoiu 1997, 146). Astfel, manifestarea se deosebește de alte ritualuri agrare, legate strict de anumite date calendaristice, prin practicarea sa bivalentă – atât la date fixe, cât și în perioadele de secetă (Cuceu, Cuceu 1988, 89). Tot ca timp al concretizării obiceiului în discuție, exista, în unele părți, *Joia Paparudelor*, ce se ținea în a nouă săptămână după Paște, cunoscut și sub numele de *Joia Bulcelor*, *Joia Vâlciorilor*, *Joia Rusaliilor* sau *Joia Verde* (Evseev 1998, 210).

*Paparuda*² – personaj sacru – este prefigurat de către o persoană, de regulă îmbrăcată într-un costum vegetal (frunze de boz, brusture, alte plante), însoțit de *alaiul paparudei* – alcătuit din fete sau femei care cântă, dansează sau o udă cu apă (o acțiune obișnuită în cadrul obiceiurilor cu caracter agrar) (Pop 1999, 121) –, grup care colindă fie din cas în cas, fie la fântânile din sat, în această privință existând, în diferite zone ale țării, numeroase variante locale (Ghinoiu 1997, 2 și 146). Se considera că după practicarea acestui ritual străvechi, până seara, sau, uneori, la câteva zile, venea ploaia. De asemenea, în unele locuri din Banat, paparudele deghizate pentru acest joc magic de aducere a ploii pot fi doar copiii, femeile sau românii, „altminterea ciorile ar mânca porumbul” (Alexandru 1978, 62).

De menționat că, în cultura tradițională, *bozul* – „substitut fitomorf al zeiței care dezleagă ploile în ceremonialul Paparudei” (Ghinoiu 1997, 25) – este socotit a fi o „plantă infernală”, cunoscută și sub numele de „poama” celui rău, întrebuintă și la focurile rituale ce se aprind în zilele sau în săptămânile dedicate morților. Ca plantă de leac, bozul este folosit și pentru alungarea fulgerelor ori ca antidot împotriva mușturilor de arpe sau a rănilor la vite (Evseev 1998, 55).

Ritualul paparudei diferă de la o zonă la alta, prin anumite particularități, însă este structurat pe câteva momente esențiale: colindatul prin sat, cântecul și jocul paparudei, udarea rituală a mătii verzi (Cuceu, Cuceu 1988, 110); pe lângă acestea, în majoritatea locurilor, exista și oferirea de daruri rituale pentru actanți.

Textul specific obiceiului este o „poezie de incantație”, cu o alcătuire compozițională distinctă, cu „un stil dominat de vocative (implicit de invocare) și imperative (implicit de

¹ Obiceiul mai este cunoscut sub numele de *P p ru*, *P p rug*, *Dodoloaie*, *Bloji* (Szenik 2009-2010, 137), *P p lug*, *B rb ru*, *Peperuie*, *Dodolu*, *M t hul* (Ghinoiu 1997, 146) ori *Babarug*, *B b ruge*, *Dadaloaie*, *M m ru*, *Gogul* (Marian 1994, 328), *P p ruie*, *Duduloaie*, *P pu* în Banat (Alexandru 1978, 62).

² Obiceiul a fost menționat sub numele de *papaluga* în *Descrierea Moldovei*, de Dimitrie Cantemir (Pop 1999, 119).

cerere), un accentuat caracter faptic și elemente de urare, realizate prin comparații augmentative (ca în *poezia colindelor*)” (Pop, Ruxandoiu 1990, 135).

Această ceremonie de dezlegare a ploii, ce se desfășoară după modelul colindatului (Ghinoiu 1997, 48), a fost practicat în secolul trecut și în Valea Almului³. Unii bătrâni din zonă își amintesc că, odinioară, existau „păpăruși”⁴, dar nu mai pot reda textul specific acestui ritual de „chemare” a ploii în vreme de secetă. „Păpărugile” se îmbracă în frunze de arini și de boz, erau plimbate în tot satul, în strigătele copiilor, fiind udate cu apă de către femeile (Gârjoabă 2009, 191-192). De semnalat este faptul că, până pe la jumătatea veacului al XX-lea, în Alm există o practică solidă a acestui ritual de invocare a ploii.

De exemplu, la **Bănia** se obișnuiește să fie făcută paparudă o igancă⁵ înscătinată (ce simbolizează rodnicia), învelită în verdea (în „boj” = boz), iar oamenii ierăușo udate cu apă, și ruindu-i bucate: slănină, fân, brânză, „răchie” (uic); astfel, era invocată ploaia, pentru că păpărușii „însetați” se dea roade bogate⁶.

În localitatea **Bozovici** se făcea „păpărug” pentru ploaie în caz de secetă. De regulă, obiceiul era practicat de „lăieși”: „Căte un șold zbrăca-n piele înșmbrăca-n boj, lăieșii am dînuntru cu cântă [găleata – n.n.] cu apă și-l udam, cu scafa [castronul – n.n.] desfăcând în ea, cu făină și brânză, ca să-i dăm să trăiască în el. Să-ți viată ploaia”⁷.

Mai există și o altă manifestare în perioadele de secetă: se făceau „pomeni pentru ploaie”. „Prăsoș pușcă până albă chiar în avlia [curtea – n.n.] bisării (unge era strânsă a a în cruce) și pușcă vară, mănăncare, mălăi [preparat din făină de mălăi și de grâu – n.n.] coptă ca pita, și pui [fasole – n.n.], și viată copiii să răi și toată mănăcau. Și făcău în oale mari și mănăcam drept d-acolo cu lingura de lemn. Părinții făcă slujbă și dămulce ori nu apucăm să mănăncăm, și viată ploaie mare”⁸.

La **Borlovenii-Vechi** se obișnuiește să se facă paparude igancile, iar în ceea ce privește actul ritual al împodobirii (mășării), se credea „că a e mai bine să acopere trupul gol cu boz” (Ciobanu 1995, 10). Alaiul umbla pe uli și intra de la o casă la alta, timp în care întregul grup cânta melodia paparudei. Femeile sau fetele udau paparudele cu „putineiu”, cu gălețile cu apă, iar gazdele răsplăteau „colindătorii” cu diverse alimente, care erau strânse în traistă (Ciobanu 1995, 11).

Odinioară, și în localitatea **Dalboe** exista acest obicei: de regulă, se „îmbrăcă” în frunze un iganc (cel ce bătă și toba – modalitate prin care se făceau anunțuri de interes pentru întreaga comunitate), trecea prin toată comuna, iar oamenii ierăușo la porți și îl udau

³ Valea Almului este un înut situat în partea de sud-est a județului Caraș-Severin, fiind străbătut de râul Nera și cuprinzând următoarele localități: Bănia, Borlovenii-Noi, Borlovenii-Vechi, Bozovici, Dalboe, Gârbov, Lupu Nicu-Mare, Moceri, Pătaș, Prigor, Prilipe, Putna, Ravensca (sat de cehi), Rudăria (astăzi – Eftimie Murgu), Opotu-Nou (cu satul Stancilova), Opotu-Vechi.

⁴ Pentru a reda *trăsăturile esențiale* ale rostirii băneșe, în vederea transcrierii informațiilor a fragmentelor culese în urma anchetelor, am utilizat *sistemul de redare în scris* așa cum a fost stabilit și propus pentru editarea și tipărirea textelor de literatură dialectală băneșă de specialiști actuali (prof. univ. dr. Ioan Viorel Boldureanu, prof. Simion Dănilă și prof. univ. dr. Cornel Ungureanu), în forma finală din volumele premiate la ediția a IV-a, 2015-2016, a Concursului de literatură dialectală băneșă „Marius Munteanu”, Timișoara.

⁵ Datorită faptului că studiul de față își propune recuperarea obiceiurilor sau a unor texte prezente în viața comunității tradiționale, precizăm că nu vom folosi acest termen cu tentă injurioasă sau discriminatorie. În Valea Almului se întrebuințează cuvântul *lăieși* pentru sensul termenului literar *iganci*.

⁶ Nicolae Andrei, 63 de ani, profesor, Bănia, născut la Prilipe.

⁷ Nicolae Oberterescu, 75 de ani, localnic, Bozovici.

⁸ Aurelia Matei, 78 de ani, localnică, Bozovici, născută la Pătaș.

cu g le i cu ap (la b trâne e, acest om a suferit de reumatism, dup spusele informatorilor). Unele persoane ne-au precizat c „p p ruga” se oprea la r scrucea drumurilor i acolo to i cei ce locuiau în preajm o udau. „P p ruga” venea înso it de doi sau trei prieteni (tot igani), care strângeau banii primi i de la localnici i cântau colindul specific:

„P p rud , rud ,
Vino d m ud , [...]
S ge Dum e u s ploaie,
P mâncili s s moaie!”⁹.

La Dalbo e , se f ceau „p p rugi” i femeile mai s race din localitate, care se „îmbr cau” în frunze de boz, iar oamenii turnau ap pe ele cu „canta”. Tot aici se folosea i urm torul text:

„P p rud , rud ,
Vino d e ud ,
Duduloaie, loaie,
D -i, Doam e, s ploaie,
Locu s s moaie,
Unge-i dai cu sapa
S mearg ca apa,
Unge-i dai cu plugu
S mearg ca ugu.”¹⁰.

Independent de acest obicei, dar concomitent cu el, se oficia la biserica din localitate o slujb de „slobozire” a ploii¹¹.

În timp, obiceiul s-a pierdut, îndeosebi i pentru faptul c mul i localnici au migrat spre ora e sau au fost încadra i la diferite locuri de munc din mediul urban, fapt ce i-a îndep rtat de credin ele tradi ionale. La ora actual , singurele manifest ri organizate în caz de secet sunt slujbele specifice oficiate în bisericile a ez rilor.

i în localitatea **L pu nicu-Mare** exista obiceiul ca o iganc s fie „îmbr cat ” în frunze de boz; aceasta mergea prin sat, înso it de copii, i se oprea din loc în loc, unde cânta i dansa, fiind udat cu ap . „P p ruga” era r spl tit de oameni cu diverse alimente. Textul cântat la acest ritual de chemare a ploilor era urm torul:

„Paparug , rug
Vino de m ud
C-un pahar de ap
Pr st lumea toat .” (Ober terescu 2009, 192).

De asemenea, la **opotu-Nou**, când era timp cald i secetos, exista „n ince-vreme” acest obicei de chemare a ploii. O femeie se îmbr ca „p p rug ” i mergea prin sat, pe uli e, iar oamenii o stropeau cu ap din g le i. Textul cântat era urm torul:

„P p rug , rug ,
Ce suie pr rud ,
În sus ce suie,
Grasu s e-aduie.

⁹ Floarea B cil , 84 de ani, localnic , Dalbo e .

¹⁰ Ion B cil , 82 de ani, fost dirijor al corului Bisericii Ortodoxe din Dalbo e .

¹¹ Iosif B cil , 67 de ani, profesor, Dalbo e .

Dum e u s gea
Ploaie cu g leata”¹².

Uneori, dac nu voia s se „îmbrace”, „p p ruga” trebuia s fie pl tit . Dup ce se termina aceste manifestare, de multe ori venea ploaia¹³.

i la **opotu-Vechi** se f ceau „p p ru i”: „p p ruga” trebuia s fie ori o „l ia ”, ori o femeie îns rcinat , „care s îmbr ca în boj î era udat d oami i cu c n îli cu ap ”. Deoarece obiceiul nu s-a mai practicat de mult, informatorii nu- i mai amintesc decât primul vers: „Pip rug , rug ...”. „P p ruga” umbla pe str zi i copiii se ineau dup ea, înso indu-o prin tot satul¹⁴.

De men ionat, în acest context, tot pentru „chemarea” ploii, dar *nu ca o binefacere, ci în scopuri vindicative*, o alt practic : se arunca o cruce pe ap pentru ploaie. Dac era o nunt în sat i altcineva voia s strice petrecerea (din dorin a de r zburare sau din invidie), „dac vrei s ploaie, luvai o cru e d lemn p r sît , d la mor rie [cimitir – n.n.], o b gai subt moar , pr ap , ca s ploaie... Asta o fost, dac-ai avut du m ie pr i iva, o ploiat d nu le-o cic it [n-au avut tihñ – n.n.]”¹⁵.

*

Pe lâng aspectele legate de fenomenul discutat i textele culese în urma anchetelor pe care le-am efectuat în Alm j, vom reda în continuare variantele de „p p rugi”, publicate de Nicolae Ursu în lucrarea *Cântece i jocuri populare române ti din Valea Alm jului (Banat)*, culese în anul 1939. Preciz m c vom p stra numerotarea autorului din volumul amintit, textele fiind incluse în colec ia *P p rugi*.

„[Nr.] 169

Cristina Constangin, vro 80 ani, Bozovici

P p rug , rug ,
Ia e d n e ud ,
C-o g liat d-ap
Pr st lumia toat .

Toarn cu iur elu,
Vars -l cu iub ru,
O ploaie curat ,
Pr st lumia toat .

Ploa e, Doamn e, ploa e,
Locul s s moa e,
O ploa e curat ,
Cea dîn cer l sat .”¹⁶ (Ursu 1958, 161).

¹² Icoana Pistril , 68 de ani, localnic , opotu-Vechi, n scut la opotu-Nou.

¹³ Idem.

¹⁴ Leti ia Badescu, 67 de ani, localnic , opotu-Vechi.

¹⁵ Ana Maria Badescu, 68 de ani, localnic , opotu-Vechi.

¹⁶ În lucrarea de fa , redarea fonetic a textelor culese de autor este aproximativ , fapt pe care l-am respectat, a a cum am procedat i cu scrierea cu î a acestora.

„[Nr.] 170

Jurji Sofia, 17 ani, Bozovici

P p rug , rug ,
 Ia e d n e ud ,
 C-o g liat d-ap ,
 Pr st lumia toat .
 Ploa e, Doamn e, ploa e,
 Locuri s s moa e.
 Cucurudzîl e, r e,
 Cît gr ginil e.
 Ploa e, Doamn e, ploa e,
 Locul s s moa e,
 O ploa e curat ,
 Pr st lumia toat .
 Spicu cît voinicu. (bis)
 Ung e dai cu plugu,
 S miarg ca vîntu.
 Ung e dai cu sapa,
 S miarg ca apa.” (Ursu 1958, 161).

„[Nr.] 171

M ria Costangin¹⁷, 39 ani, Gîrbov

P p rug , rug ,
 Ia e d n e ud ,
 C-o g liat d-ap ,
 Peste lumia toat .
 Ung e dai cu plugu
 S miarg ca vîntu,
 Ung e dai cu sapa
 S miarg ca apa.
 Cucurîdzîl e,
 Cît gr ginile,
 Spicu cît voinicu,
 S cara cît scara.” (Ursu 1958, 162).

„[Nr.] 172

Ana Giurgie, 58 ani, B nia

P p rug , rug ,
 Ia e d n e ud ,
 C-o g liat d-ap
 Pr st lumia toat .
 Ploa e, Doamn e, ploa e,
 Locuri s se moai’.
 Bumbur el d-arjintî,

¹⁷ Cu o not de subsol: „Dî la b trîni. N e fa em «dodol » dzîc îganii, rumîinii dzîc «p p rug ». Pliac cu dodola numa lie gr eunoa e (înc rcac e) l elalc e cînt .” (Ursu 1958, 162).

Vars -l pr p mîntî,
 Ploi curat ,
 e-i dîn er l sat .
 Cucurudzîl e, r e,
 Cît gr ginilie. (bis)
 Rodu umpl e podu, (bis)
 S cara-i cît scara, (bis)
 Spicu ca voinicu.

” (Ursu 1958, 163).

A a cum au afirmat cercet torii în leg tur cu variantele asem n toare textului în discu ie, din punctul de vedere al formei, acesta poate fi împ r it în „4 segmente distincte, fiecare cu func ie sa ceremonial bine determinat ”: segmentul *A* – de regul , primele dou versuri – cuprinde o invocare a paparudei, segmentul *B* include versurile ce descriu ritul (aruncarea apei cu g leata), *C* – „declan area ploilor”, iar *D* – „etalarea efectelor invocate” (a se vedea exemplul de mai sus: „Unge-i dai cu sapa / S mearg ca apa, / Unge-i dai cu plugu / S mearg ca ugu”¹⁸). Nu toate segmentele sunt identice sau prezente ca atare în formele paparudelor din Valea Alm jului: unele lipsesc, altele i i schimb ordinea (Fochi 1976, 225). Melodiile specifice acestor versuri hexasilabice se diferen iaz în func ie de regiune, fiind mai dezvoltate decât alte crea ii tradi ionale (Comi el 1967, 205).

*

Dup cum am ar tat mai sus, e de re inut c obiceiul paparudei implica, odinioar , întreaga comunitate, fapt estompat ast zi prin diminuarea rela iilor dintre membrii ei. Din cauza fenomenului migr rii dinspre mediul rural înspre cel urban, persoanele care practicau această manifestare s-au împu inat, iar genera iile tinere nu au continuat anumite practici mo tenite din str mo i. De altfel, în „cultura modern ”, ritualurile magice nu mai reprezint fapte de prim importan în majoritatea comunit ilor tradi ionale.

În decursul vremii, prin „procesul de demagizare”, s-au diminuat rigorile ritualului, fapt pentru care unele rituri ca *paparudele* ori *descântatul* au dec zut, nemaicorespunzând „dezvolt rii con tiin ei sociale i nivelului de cunoa tere ra ional ” (Pop, Rux ndoiu 1990, 96).

În ceea ce prive te textele culese din Alm j sau preluate din volumele publicate de cercet tori în secolul al XX-lea, este de remarcat c ele i-au pierdut rostul, îndeosebi prin neîntrebuin area lor, aspect sesizat i în cursul anchetelor, când majoritatea informatorilor au men ionat existen a în trecut a unor astfel de „poezii rituale”, pe care îns nu i le mai aminteau.

Textele aferente acestui obicei întâlnit cândva i în localit ile din Valea Alm jului sunt cunoscute ast zi doar par ial, îndeosebi de c tre persoanele vârstnice, pierzându-se îns credin a în func ia lor magic ini ial .

Informatori:

Nicolae Andrei, 63 de ani, profesor, B nia, n scut la Prilipe .
 Ana Maria Badescu, 68 de ani, localnic , opotu-Vechi.
 Leti ia Badescu, 67 de ani, localnic , opotu-Vechi.

¹⁸ Ion B cil , 82 de ani, fost dirijor al corului Bisericii Ortodoxe din Dalbo e .

Floarea Băcilă, 84 de ani, localnic, Dalboe .
 Ion Băcilă, 82 de ani, fost dirijor al corului Bisericii Ortodoxe din Dalboe .
 Iosif Băcilă, 67 de ani, profesor, Dalboe .
 Aurelia Matei, 78 de ani, localnic, Bozovici, născută la Păta .
 Nicolae Oberterescu, 75 de ani, localnic, Bozovici.
 Icoana Pistrilă, 68 de ani, localnic, opoțu-Vechi, născută la opoțu-Nou.

Perioada în care au fost efectuate anchetele: 2012-2015.

Culegător: Maria Vâtcă

Referințe bibliografice

- Alexandru, Tiberiu. 1978. *Folcloristic, organologie, muzicologie. Studii*. București: Editura Muzicală .
- Boldureanu, Ioan Viorel. 2008. *Etnologie și folclor. Cultură tradițională orală. Teme, concepte, categorii*. Timișoara: Editura Marineasa.
- Ciobanu, Pavel. 1995. *Paparuda (obicei agrar de invocare a ploii, în Banatul de sud)*. Timișoara: Editura Hestia.
- Comișel, Emilia. 1967. *Folclor muzical*. București: Editura Didactică și Pedagogică .
- Cuceu, Ion, Cuceu, Maria. 1988. *Vechi obiceiuri agrare românești*, vol. I. București: Editura Minerva.
- Evseev, Ivan. 1998. *Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească*. Timișoara: Editura Amarcord.
- Fochi, Adrian. 1976. *Datini și erezuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea: răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu*. București: Editura Minerva.
- Ghinoiu, Ion. 1997. *Obiceiuri populare de peste an. Dicționar*. București: Editura Fundației Culturale Române.
- Gârjoabă, Pavel. 2009. *Monografia localității Borloveni-Vechi*. Râmnicu-Vâlcea: Editura Prisma.
- Marian, Sim. Fl. 1994. *Sărbătorile la români. Studiu etnografic. II*. Ediție îngrijită și introducere de Iordan Datcu. București: Editura Fundației Culturale Române.
- Oberterescu, Daniel. 2009. *Monografia comunei Lupșeni-Mare*. Reșița: Editura TIM.
- Pop, Mihai. 1999. *Obiceiuri tradiționale românești*. București: Editura Univers.
- Pop, Mihai, Ruxandoiu, Pavel. 1990. *Folclor literar românesc*. București: Editura Didactică și Pedagogică .
- Szenik, Ileana. 2009-2010. *Folclor muzical. Modul de studiu pentru studii universitare prin învățământ la distanță*. Cluj: Academia de Muzică „Gheorghe Dima”.
- Ursu, Nicolae. 1958. *Cântece și jocuri populare românești din Valea Almăjului (Banat)*. București: Editura Muzicală .